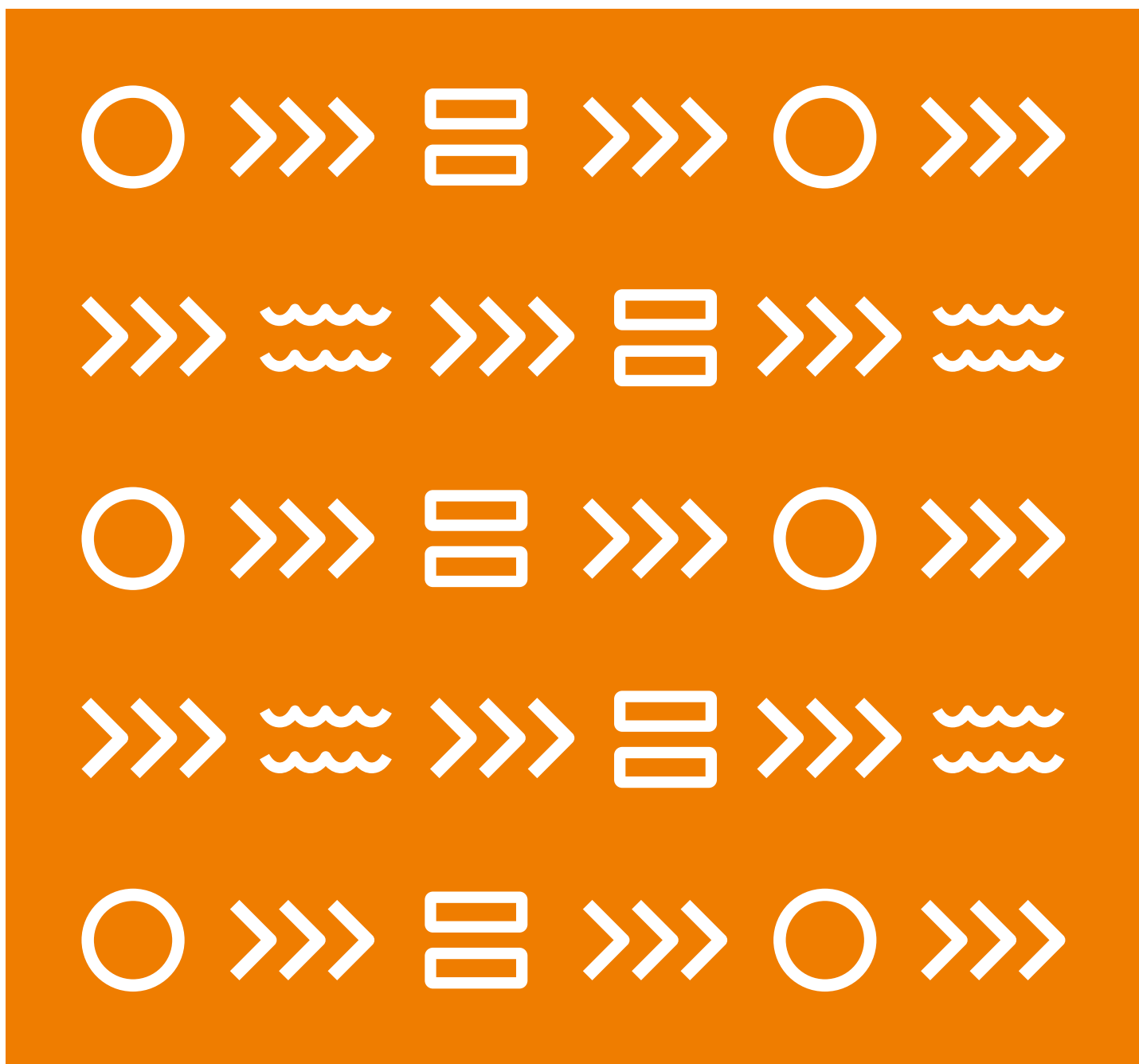

Omvärldsanalys 2026–2036

Innehåll

Några ord från kommundirektören	s. 3
Om omvärldsanalysen	s. 4
Fem spänningsfält	s. 5-7
Sveriges kommuner och regioners trender	s. 8-19
Fokus på Agenda 2030 - bara 4 år kvar	s. 20-21
Nya och förändrade lagar och förordningar 2025	s. 22-29

Några ord från kommundirektören

Denna omvärldsanalys är en utblick 7-10 år framåt, och har som ambition att fånga de stora förändringarna som pågår och antas påverka oss i Heby kommun. En omvärldsanalys behövs för att kunna arbeta långsiktigt med sikte mot visionen Heby kommun - en växande landsbygdskommun med närhet, trygghet och livskvalitet, och för att kunna nå fram till inriktningsmålen.

Heby kommun ska

- växa hållbart tillsammans med näringsliv och civilsamhälle
- värna klimatet och vattnet
- stärka barns och ungdomars möjlighet till målluppfyllelse i skolan
- ge äldre möjligheter till ett värdigt liv
- vara en attraktiv arbetsgivare där verksamheten har rätt kompetens
- vara en trygg och säker kommun
- verka för en god folkhälsa.

Omvärldsanalysen är viktig för kommunens verksamhet, eftersom den hjälper oss att förutse förändringar och trender i omvärlden. Kommunen behöver känna till de förutsättningar, möjligheter och utmaningar som förändrar vår omvärld, och hur de påverkar oss lokalt. Genom att förstå potentiella hot och möjligheter kan kommunen bättre hantera risker och utnyttja möjligheter, vilket minskar osäkerheten och förbättrar kommunens motståndskraft. Dessutom möjliggör en omvärldsanalys en mer effektiv användning av resurser genom att fokusera på de områden som ger störst nytta för invånarna.

Vi lever och verkar i en värld stadd i snabb förändring. En del av det som sker, och som påverkar Heby kommun, står utanför vår kontroll. Det gör det än mer angeläget att identifiera och hantera de utmaningar vi har chans att förutse.

Emma Burstedt

Kommundirektör

*Emma Burstedt, kommundirektör
Foto: Helen Shippey*

Om omvärldsanalysen

Vad är en omvärldsanalys?

En omvärldsanalys identifierar och analyserar övergripande trender i samhället som i framtiden kan komma att få betydelse för Heby kommun och som vi därmed måste förhålla oss till. Heby kommuns vision och mål beskriver däremot vad kommunen strävar mot.

Vad omvärldsanalysen bygger på

Den här omvärldsanalysen bygger på:

- [Vägval för framtiden 5 - en spaning mot år 2035 \(2023\)](#), Sveriges kommuner och regioner
- [Sveriges genomförande av Agenda 2030 \(2021\)](#), Regeringskansliet
- [Regional utvecklingsstrategi och Agenda 2030-strategi för Uppsala län \(2020\)](#),
- [Färdplan för ett hållbart län](#), Länsstyrelsen Uppsala
- [Ett tydligare ledarskap för hållbar utveckling – hur vi med gemensamma krafter kan öka takten i omställningen \(2022\)](#), Nationell samordare för Agenda 2030
- www.regeringen.se
- www.skr.se
- www.socialtjansten.se

Uppdrag och kontakt

Omvärldsanalys 2026-2036 är framtagen på uppdrag av kommundirektörens ledningsgrupp. Analysen är sammanställd och utformad av kommunikationsenheten på Central förvaltning.

Kontakt för information och frågor

Kommunikationsenheten, Heby kommun

kommunikation@heby.se

Fem spänningsfält

SKR har identifierat fem övergripande globala drivkrafter som får en allt större påverkan på den lokala och regionala nivån. Rörelsen inom dessa områden går åt olika håll samtidigt. Därför har SKR valt att beskriva dem som spänningsfält.

Demografi

Den demografiska utvecklingen påverkar ett lands ekonomi, arbetsmarknad och sociala ordning. Eftersom efterfrågan på välfärdstjänster varierar beroende på befolkningens storlek och ålderssammansättning behöver samhällsplanering och finansiering anpassas.

I EU är över en femtedel av befolkningen över 65 år, samtidigt som födelsetalen är låga. Detta leder till en ökad försörjningskvot, där färre förvärvsaktiva måste försörja fler äldre. Bristen på personal förväntas öka i takt med att befolkningen åldras. Även i Sverige, särskilt i lands- och glesbygdskommuner, minskar andelen invånare i yrkesverksam ålder samtidigt som andelen äldre ökar. Prognoserna för Sverige visar på minskat barnafödande och invandring av barn och unga, vilket kan leda till att skolor och förskolor behöver stängas och viktig samhällsservice utarmas.

Det finns också risk för spänningar mellan olika grupper i befolkningen och en förändrad geopolitisk maktbalans då de västerländska liberala och demokratiska värderingarna inte kommer att ha lika stor påverkan på världen som tidigare på grund av att befolkningen i västvärlden blir allt äldre och färre.

Globalisering

Globalisering och frihandel har haft positiva effekter på ekonomisk tillväxt och minskad fattigdom, men den har även medfört maktöverföring från nationer till marknaden, bidragit till ökande klyftor inom länder och negativa effekter på miljön och klimatet.

Globaliseringen har gjort världen mer sammankopplad än någonsin tidigare. Frågan är om sammankopplingen när det gäller kultur, handel och ekonomi kommer att fortsätta? Det verkar som att den mångåriga internationella ordningen, som har underlättat sammankopplingen, kommer att bli svagare. Förskjutningen av makt från väst till öst medför större utmaningar för att upprätthålla och implementera internationella regler och normer.

För små öppna ekonomier som Sverige är utvecklingen problematisk. Vårt välstånd har i stor utsträckning byggts upp genom goda internationella relationer och öppen handel med andra länder. Globaliseringen och EU:s inre marknad har gynnat våra intressen. Nu går vi in i en tid där förutsättningarna är mer osäkra.

Utvecklingen påverkar kommuner och regioner. I Sverige upphandlar vi för över 800 miljarder kronor varje år. Åtta av tio upphandlingar görs av kommuner och regioner som är beroende av utrikeshandel för att kunna tillhandahålla välfärdstjänster. Kina utgör största marknaden inom flera sektorer, vilket medför osäkerheter. Det är sannolikt att rivaliteten mellan stormakterna kommer att öka framöver, vilket kan påverka tillgången på vissa varor och leveranskedjor och därmed leda till stigande kostnader.

Grön omställning

Den gröna omställningen går allt snabbare men fortfarande för långsamt. Det behövs kraftfulla åtgärder för att begränsa klimatförändringarna och förlusten av biologisk mångfald.

Samhällen och infrastruktur är sårbara för klimatförändringar och en miljard människor beräknas vara på flykt på grund av klimatkrisen inom 30 år. En internationell mobilisering behövs, men geopolitiska spänningar och oenighet om fördelning av kostnader försvårar arbetet. Ny teknik och investeringar i grön teknologi bidrar till omställningen, men människors livsstilar och konsumtionsmönster är också viktiga. Sverige har högt ekologiskt fotavtryck på grund av hög konsumtion. Trots att det finns lösningar är åtgärderna hittills otillräckliga.

Värderingar

Under lång tid har det skett en förändring av värderingar globalt, från mer kollektiva och konservativa värderingar till mer individuella och frihetliga värderingar. Vi diskuterar nu om denna utveckling är på väg att bromsas upp och vilka konsekvenser det i så fall får för oss i Sverige.

Värderingar är viktiga principer och övertygelser som påverkar våra handlingar och vårt förhållande till andra människor. Värderingar påverkas av samhället och formar samtidigt samhället. Globalt sett är traditionella och konservativa värderingar fortfarande dominerande, med betoning på gruppens värde framför individens. Men detta har förändrats till mer individuella och frihetliga värderingar på grund av framsteg inom teknologi, minskad fattigdom och urbanisering. Detta kan nu vara på väg att förändras igen på grund av ökande spänningar och auktoritära styrningsformer i världen.

I Sverige och andra nordeuropeiska länder är individuella värderingar starkt framträdande.

de och värderas högt. Diskussioner om identitetsfrågor har ökat polariseringen inte bara kring dessa frågor, utan även kring andra viktiga ämnen som globalisering, geopolitik och miljö. Vi står inför omfattande samhällsförändringar för att möta de stora utmaningarna vi står inför, som klimatförändringar och resursförbrukning. Men samtidigt väcks motstånd och misstro mot samhällets institutioner. För att hantera dessa utmaningar behöver vi både stärka vår kollektiva förmåga och ta hänsyn till oro och misstro i samhället. Detta gäller inte bara på nationell och global nivå, utan även på lokal och regional nivå.

Teknikutveckling

Digital teknik är ett verktyg som kan användas för att lösa problem och skapa nytta, men det kan också orsaka skada och splittring. Den nya tekniken har förmågan att bli självgenererande och självgående vilket gör det svårt att förutse konsekvenserna. Därför är det viktigt att vara medveten om riskerna och utmaningarna som följer med utvecklingen.

Den snabba tekniska utvecklingen beror på framsteg inom områden som AI, kvantdatorer och 5G-nät. Debatten om teknikens påverkan är polariserad, där vissa tror att den kan hjälpa oss att lösa komplexa utmaningar medan andra ser den som hotfull för mänskligheten.

Tekniken kan bidra till att hantera klimatkrisen, förbättra sjukvården, anpassa undervisningen och optimera samhällsbyggnadsprocesser. Men det finns också utmaningar i form av ojämn tillgång till teknik och brist på reglering. Stora mängder data och datorkraft drivs av ett fåtal aktörer som saknar de demokratiska processer som vi strävar efter i vårt samhälle. Eftersom de agerar på en relativt oreglerad marknad har de en enorm makt att forma vårt samhälle. Utan reglering kan makten och inflytandet växa ännu mer. Fram till nu har verktyg alltid varit människostyrda, men med självgående system förändras detta. Vi behöver vara anpassningsbara som samhälle och skapa lagar som tillåter oss att använda tekniken på ett rättvist sätt. Samtidigt måste tekniken utvecklas ansvarsfullt och etiskt med hänsyn till integritet, demokrati och mänskliga rättigheter. Just nu ligger lagstiftningen inte i takt med teknikutvecklingen, vilket gör att vi varken kan utnyttja fördelarna till fullo eller få insyn i de processer som påverkar och omformar vårt samhälle.

Sveriges kommuner och regioners trender

Demokratin utmanas

Sverige och våra nordiska grannländer är kända för att vara fungerande demokratier med fria och rättssäkra val, yttrandefrihet, föreningsfrihet, respekt för mänskliga rättigheter, fria medier och oberoende domstolar. Men vår demokrati står inför utmaningar.

Färre röstar och förtroendet för politiker minskar

Ett problem är att allt färre människor väljer att rösta, vilket visar på att de inte känner att deras röster och behov tas på allvar av samhället. Ungdomar är också mindre benägna att rösta och vara engagerade i politiken. Det är en stor skillnad i intresset för politiska frågor bland olika grupper av unga. Lägst intresse finns bland unga män med lågutbildade föräldrar på landsbygden.

Förtroendet för politikerna har minskat de senaste valen, särskilt bland de med sämre socioekonomiska förhållanden. Desinformationskampanjer, som exempelvis LVU-kam-

Vår demokrati står inför utmaningar.

Ett problem är att allt färre väljer att rösta.

panjen, påverkar demokratins förtroende. Hot, hat och brott mot välfärden är också utmaningar eftersom de begränsar möjligheten till öppen dialog och underminerar förtroendet för samhällssystemet.

Politiken har förändrats och det är inte alltid tydligt vilka som styr och vilka som är i opposition. Det kan vara svårt för medborgarna att förstå hur kommunen eller regionen styrs och hur besluten tas. Det kan också vara svårt att veta vem man ska skylla på om något går fel. Det blir allt viktigare att politikerna förklarar på ett enkelt och tydligt sätt hur det fungerar.

Demokratins framtid

Forskare har olika åsikter om demokratins framtid. Vissa menar att demokratin tar död på sig själv när väljare utser auktoritära ledare som manipulerar systemet inifrån. Dessa ledare tar kontroll över media och domstolar samt skapar konflikter mellan samhällsgrupper. Konflikter som får lagförslag som inskränker friheter att upplevas som berättigade. Denna strategi inkluderar också att så tvivel om det offentliga samhällets förmåga.

Andra ser istället de stora utmaningarna i vår tid, särskilt klimatförändringarna. Dessa kräver samarbete på olika nivåer, från globalt till lokalt. Kommuner och regioner spelar en alltmer betydelsefull roll här. Samtidigt är medborgarnas engagemang och deras roll som förändringsaktörer viktiga. Fredliga protester och aktivt deltagande kan vara kanaler genom vilka medborgare kan påverka och driva förändring mot en mer inkluderande och hållbar framtid.

Relaterat till Nulägesanalys 2024

Mål 16: Fredliga och inkluderande samhällen

Fundera över

- Hur arbetar vi med att utveckla strategier för att möta demokratiska utmaningar i vår kommun/region?
- Hur kan vi öka deltagandet och representationen av olika samhällsgrupper och perspektiv i våra beslutsprocesser?

Samhällskontrakt under omförhandling

Samhällskontraktet, kontraktet mellan samhället och medborgarna, reglerar ansvarsfördelningen och utgör grunden för den välfärd vi har i Sverige idag. Det är viktigt att medborgarna har förtroende för politiker och demokratiska institutioner och litar på att de arbetar för att skapa trygghet och livskvalitet för alla. Men det finns allt fler som ifrågasätter om det offentliga verkligen kan uppfylla sin del av samhällskontraktet.

Det offentliga behöver anpassa sig efter individens förväntningar

Individualiseringen ökar i Sverige, vilket beror på välfärdssystemet och människors ökade kunskapsnivå. Människor förväntar sig valfrihet, snabbhet och individuell service, vilket innebär att staten, kommunen och regionen måste anpassa sig och möta dessa krav. Samtidigt ifrågasätts det om det offentliga kan upprätthålla sitt ansvar, och fler ekonomiskt starka medborgare tar hand om sin välfärd privat.

Samverkan en del av det nya kontraktet?

Vår samhällsmodell bygger på att kommuner och regioner har en stor roll när det gäller att ta hand om välfärden, samhällsutvecklingen och demokratin. Dagens samhällsdebatt framställer ofta kommunal självstyrelse som ett problem som behöver åtgärdas genom ökad statlig styrning, men det förbiser att staten redan har ökat sin styrning och regleringar under många decennier.

Ett nytt samhällskontrakt skulle kunna innebära att det offentliga samverkar med medborgare, föreningsliv, näringsliv och forskning för att uppnå ett hållbart samhälle. Genom att inkludera olika aktörer kan man dra nytta av deras kunskaper, resurser och erfarenheter för att gemensamt möta och lyckas med samhällets utmaningar.

Relaterat till Nulägesanalys 2024

Mål 16: Fredliga och inkluderande samhällen

Fundera över

- Hur tar vi vara på det lokala självstyret i vår organisation?
- Hur involverar vi olika aktörer i samhället för att skapa ett hållbart samhälle?
- Vad skulle ett nytt samhällskontrakt innebära för oss?

”Tyckonomin” breder ut sig

Människor tenderar att lita mer på åsikter än på vetenskaplig forskning och objektiv evidens. Detta kan leda till att sanning och fakta får mindre betydelse och att beslut grundas på personliga preferenser istället för på grundlig analys och verifierad kunskap. Detta kan påverka rättssäkerheten och öka risken för korruption. Dessutom minskar gemensamma verklighetsbilder och fakta ifrågasätts. I sociala medier ges egna upplevelser och åsikter stort utrymme, vilket minskar betydelsen av forskning och beprövad erfarenhet. Digitala filterbubblor bidrar till åsiktpolarisering och minskad förståelse för varandra.

Medielandskapets förändring gör det svårare att skilja mellan sann och falsk information, samtidigt som desinformation kan framstå som äkta. Denna utveckling minskar tilliten till andra och försvårar samarbete för att lösa komplexa problem.

Under de senaste 30 åren har välfärdssektorn genomgått förändringar som har påverkat rättssäkerheten och ökat risken för korruption. Det har skett en ökad valfrihet och möjlighet att bedriva välfärdsverksamheter på entreprenad och med vinstsyfte. Detta har skapat konflikter mellan de nya drivkrafterna och den traditionella ämbetsmannarollens ideal om likabehandling.

Det har även skett en grumling av gränserna mellan demokratiska institutioner och näringslivet. Personer byter ofta mellan förtroendeuppdrag, experttjänster på myndigheter och konsultuppdrag inom samma område utan tillräckligt med karenstid. Detta kan påverka deras praktiska roll och kopplingen till företag och organisationer.

Framöver blir behovet av källkritik och att skilja sann information från desinformation allt viktigare, och utbildning och medvetenhet om detta blir nödvändigt. Dessutom kommer tvärvetenskaplig kunskap och samarbete över olika discipliner att behövas för att hantera komplexa utmaningar.

Relaterat till Nulägesanalys 2024

Mål 16: Fredliga och inkluderande samhällen

Fundera över

- Vad kommer att hända med samhället om vi inte längre kan lita på den information som kommer oss till del?
- Vad skulle det innebära för vår kommun?

Fler vägar till kunskap

Vårt behov av kunskap ser annorlunda ut idag och i arbetslivet behöver vi mer löpande vidareutbildning för att alla ska vara aktuella och efterfrågade. Den sortens utbildning erbjuds inte i tillräckligt stor omfattning idag.

Utbildningsstrukturer i förändring

Avståndet mellan högre utbildning och yrkespraktik upplevs av alla OECD-länder som för stort och det finns en överutbildning. Akademisk utbildning är inte längre alltid nödvändig eller önskvärd. Det betyder att högre utbildning inte alltid är den investering som den varit och att unga personer med akademisk utbildning riskerar att inte hittar sin plats i arbetslivet eller samhället.

Efterfrågan ökar på andra utbildningsupplägg än det traditionella eftersom arbetsinnehållet, kompetenser och färdigheter i olika yrken förändras snabbt. Samtidigt utbildar sig fler än någonsin i högre utbildning. Här uppstår problem där för få utbildas för yrken där det finns stor efterfrågan och fler yrken klassas som bristyrken. Orsaken till matchningsproblemet på arbetsmarknaden är att de studerandes efterfrågan har styrt utbudet på utbildning och inte arbetsmarknadens behov. Pensioneringar har också spelat roll i att skapa en rad bristyrken, mest inom praktiska yrken. Yrkeshögskolans utbildningar är ett försök att överbrygga matchningsproblemet på arbetsmarknaden och där man ser att studenterna har en mycket hög etableringsgrad jämfört med andra studenter.

Allt mer kunskap för allt fler

Idag efterfrågas öppen vetenskap och att information tillgängliggörs både inom och utanför forskarsamhället. Sverige ligger efter andra EU-länder eftersom våra Universitetsbiblioteksdata-baser inte självklart är tillgängliga för regioner och kommuner. Det gör att våra folkbibliotek inte kan fungera optimalt för lärande och kunskap. Spridningen av kunskap och möjligheter till väl underbyggt beslutsfattande inskränks av detta.

Relaterat till Nulägesanalys 2024

Mål 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, Mål 4: God utbildning för alla

Fundera över

- Hur kan lärande erbjudas för att bättre möta ett kontinuerligt kompetensutvecklingsbehov under yrkeslivet?
- Hur kan utbildningssystemet anpassas för att vara mer flexibelt och responsivt gentemot förändringar i arbetslivets krav och behov?
- Hur kan en bättre balans mellan teoretisk utbildning och praktisk kompetens främjas?

Demografiska utvecklingen utmanar

Vi har tuffa år framför oss med en åldrande befolkningsutveckling. Antalet invånare över 80 år ökar med nästan 50 procent de närmsta tio åren, vilket ökar behovet av välfärdstjänster. Samtidigt ökar antalet personer i arbetsför ålder med fyra procent. Demografien och förutsättningar skiljer sig rejält åt över landet och eftersom arbetskraften inte kommer att räcka till går det inte att möta utmaningen enbart genom nyrekrytering.

Olika förutsättningar i landet

Landsbygdskommuner har i samtliga län en högre andel äldre än andra kommuntyper. När man på nationell nivå pratar om en låg ökning av de i arbetsför ålder är verkligheten för många mindre och medelstora kommuner en minskning av personer i arbetsför ålder. Detta kommer att drabba två av tre kommuner.

Rörligheten, omflyttning och invandring av yngre vuxna skapar en obalans mellan antalet kvinnor och män och en skev åldersfördelning utanför städer. Det får konsekvenser för arbetsmarknaden och samhällsutvecklingen i stort och för den demografiska utvecklingen regionalt och lokalt.

Nya förväntningar och behov kräver nya arbetssätt

Den ökande gruppen äldre kommer inte ha samma krav eller behov på välfärden som den tidigare. Många lever friska och aktiva liv och har andra förväntningar på offentliga tjänster. De kan handla om digitala lösningar och individuella val. Dessutom bidrar flera med arbetskraft vilket kan skapa nya krav och behov från åldersgruppen.

Den demografiska utmaningen kräver att vi inom offentlig sektor testar saker som vi aldrig gjort förut och funderar över vilka uppgifter som vi ska ha eller inte ha i framtiden. Förutom att satsa på att bibehålla medarbetare och tillvarata och utveckla kompetensen hos befintliga medarbetare, kommer andra arbetssätt, välfärdsteknik, samverkan och attityd vara ett ständigt aktuellt arbete.

Relaterat till Nulägesanalys 2024

Mål 3: God hälsa och välbefinnande, Mål 4: God utbildning för alla

Mål 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Fundera över

- Vilka förväntningar och behov har äldre på framtidens välfärdstjänster?
- Hur anpassningsbar är vår organisation att ställa om resurser utifrån demografiska behov och nya förväntningar?
- Finns det uppgifter vi kan sluta göra i vår organisation?

Visste du...?

- Kommuner och regioner behöver anställa omkring 410 000 personer fram till år 2031.
- Bara äldreomsorgen skulle behöva rekrytera drygt en tredjedel av all tillgänglig arbetskraft själva. Samtidigt säger näringslivet att de behöver 70 procent av de nya på arbetsmarknaden.
- De äldre blir allt fler medan vi får färre barn. I 193 kommuner har barnafödandet minskat, vilket minskar behovet av förskola och skola.
- De "yngre äldre" kan bli en värdefull tillgång då många kan tänka sig att kombinera pension och arbete.
- Allt fler utrikesfödda får jobb.

Invánare med alltmer ojämlika livsvillkor

Våra livsvillkor har under lång tid blivit bättre och jämlikheten i Sverige är internationellt sett hög. Samtidigt har skillnaderna ökat vad gäller bland annat inkomst, förmögenhet och hälsa. Dessutom blir samhället mer oförlåtande mot dem som har svårt att hänga med och sköta sin vardag när allt fler av samhällets tjänster digitaliseras och kunskapskraven höjs.

Ökade skillnader påverkar alla negativt

Vi ser allt fler förmögna människor samtidigt som fler har blivit bostadslösa, lever på mycket låga inkomster eller är skuldsatta. Vi har också en kraftig etnisk boendesegregation och skolegregation både i storstadsområden och i många mindre städer. Det finns också kommuner där befolkningen kan definieras som socialt utsatt med hög nivå av arbetslöshet, låga inkomster, höga sjuktal samt minskande och åldrande befolkning. Ökad kriminalitet och våld i vissa områden gör att det har blivit ännu tuffare att vara ekonomiskt och socialt utsatt.

Ökade skillnader i livsvillkor påverkar naturligtvis utsatta människor negativt. Forskning visar dock att det också påverkar dem som har det bäst. Hela samhället utsätts för slitningar i form av ökad kriminalitet, färre gemensamma värderingar, lägre tillit, ökad ohälsa och att ansvaret och engagemanget för samhällets gemensamma minskar. Ökade skillnader mellan människor kan också innebära att kommuner och regioner får allt svårare att klara av sina uppdrag med att exempelvis skapa en likvärdig skola med hög kvalitet för alla.

Psykiska problem och känsla av meningslöshet

Två grupper som vuxit är de med psykiska problem och de som inte ser livet som meningsfullt. Ofta rör det sig om unga människor och i förlängningen kan det leda till större samhällsproblem i framtiden. Under lång tid har allt fler unga, speciellt kvinnor, angett att de har olika former av psykiska problem. Orsaken som ofta anges är jämförelser i sociala medier kring utseende och livsstil och stress förknippat med skola och samhällets normer. Antalet unga män som känner att livet inte är meningsfullt har ökat. Mer än var tredje kille mellan 18 och 30 beskriver sitt liv som meningslöst.

Relaterat till Nulägesanalys 2024

Mål 1: Ingen fattigdom, Mål 3: God hälsa och välbefinnande, Mål 4: God utbildning för alla, Mål 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Fundera över

- Hur ser bostadssegregationen ut i Heby kommun? Vad kan vi göra för att minska den?
- Vilka offentliga mötesplatser har vi där människor med olika bakgrund och erfarenheter kan mötas?

Maskininlärning, stora mängder data och artificiell intelligens förändrar vårt samhälle

AI – vår nya kollega eller något som tar våra jobb?

Redan idag kompletterar artificiell intelligens (AI) oss människor inom till exempel kundtjänst, handläggningsprocesser och underhåll för infrastruktur. Många av våra tjänstemannayrken kommer att förändras inom en snar framtid, även om AI inte är etablerat som verktyg inom offentlig sektor ännu.

Det finns starka drivkrafter för oss som kommun att tillämpa AI där det är möjligt. Genom att lämna över arbetsuppgifter till maskiner kan vi erbjuda välfärd till en allt större målgrupp med färre medarbetare. AI gör det också möjligt för oss att bli bättre på att förutsäga behov, se problem och möjligheter.

Men samtidigt som AI skapar möjligheter väcks också frågor om arbetslöshet och människans framtida roll i arbetslivet. Automatiseringen handlade från början om enkla uppgifter, men nu finns exempel på att den nya tekniken kan ta över uppgifter som hör till yrken med lång utbildning. I framtiden kommer vi också se AI med potential att bemästra olika områden, lösa uppgifter och anpassa sig till situationer på ett människolikt sätt. Hur ska vi ställa oss till det?

En digital infrastruktur där vi delar data

Hälso- och sjukvården är ett område som påverkas av den snabba utvecklingen. I den traditionella vården kommer behandling anpassas till patientens individuella förutsättningar, genom så kallad precisionsmedicin. Precisionsmedicin bygger på tillgång till tiotusentals individers data för att kunna förstå vilken behandling individen ska ha. För detta måste vi kunna dela data, både nationellt och internationellt. Här behöver vi som kommun, tillsammans med staten och systemleverantörer arbeta för att göra det möjligt att dela data. Både juridik och teknik behöver förändras så att vi möjliggör nästa generations digitala infrastruktur där vi kan dela data och tillgodose fler behov än vad dagens vårdssystem klarar av.

Ett databaserat arbetssätt bidrar också till att vi kan arbeta mer proaktivt inom områden som hälsa, utbildning och socialtjänst.

Utmaningar med den snabba utvecklingshastigheten

En snabb teknikutveckling utmanar vårt traditionella arbetssätt som kommun. Utmaningen ligger i skillnaden i hastighet mellan teknikutveckling och den regulatoriska processen, som ofta är mer trögrörlig. Hur ska vi hinna förstå, kontrollera och reglera ny teknik innan den utvecklas och sprids? Vilka målkonflikter kan den nya tekniken ge upphov till?

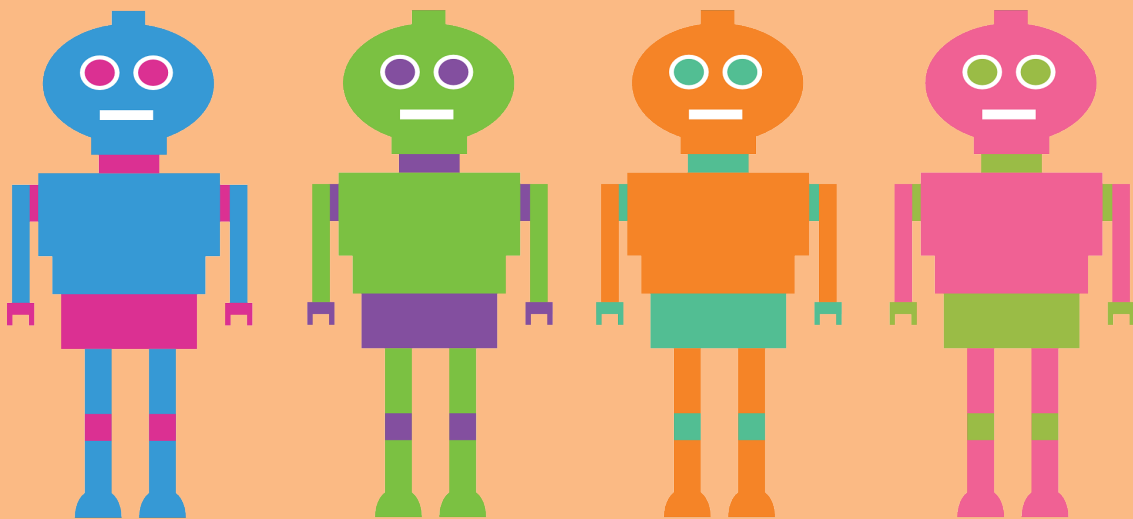
Den snabba utvecklingen väcker också frågor om diskriminering, ökade digitala klyftor och utanförskap. Vi som kommun har en viktig uppgift att se till att inte bara några få individer har tillgång till samhällets tjänster. Hur säkerställer vi det?

Relaterat till Nulägesanalys 2024

Mål 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Fundera över

- Inom vilket område i vår verksamhet tror du att AI har störst möjlighet att frigöra tid?
- Vad tror du krävs för att din organisation ska vara redo för att använda AI?
- Vilken beredskap har vår organisation för att hantera nya tekniska innovationer i vår verksamhet?
- Hur kan vi säkerställa att ny teknik används på ett ansvarsfullt sätt?

Det finns starka drivkrafter för oss som kommun att tillämpa AI där det är möjligt. Men samtidigt väcks frågor om arbetslöshet och människans framtida roll i arbetslivet.

Omfattande resurser krävs för att hantera klimatförändringen

Anpassning till ett nytt klimat

Klimatförändringarna ställer krav på regioner och kommuner. Septembers skyfall med översvämningar som följd i vår kommun påminner oss om vikten av förberedelse. Vi står inför att behöva anpassa vår bebyggelse och våra verksamheter, vilket kräver kostsamma investeringar. Vi kommer då behöva samarbeta med fastighetsägare för att kunna planera och genomföra åtgärder som till exempel fördröjer och omhändertar nederbörden så att inte vatten ansamlas på platser där den kan göra skada.

Ny lagstiftning påverkar oss

Samtidigt ökar kraven i form av ny lagstiftning på miljö- och klimatområdet både nationellt och från EU. Exempelvis är EUs energieffektiviseringsdirektiv något som kommer att kräva resurser framöver. Prognoser pekar också på ett dubblerat elbehov till 2045 för att minska klimatpåverkan.

Det kommer också en förordning om naturrestaurering som kommer kräva mycket arbete av oss som kommun. Vi kommer behöva använda vår egen mark och samverka med andra markägare för att göra insatser inom skogsbruk, lantbruk, längs vägrenar, i parkmark, på egna fastigheter med grönmark – detta för att främja den biologiska mångfalden.

Arbete som sträcker sig över sektor och sak

Frågor om klimat och biologisk mångfald hanteras ofta separat i samhällsdebatten trots att de är starkt sammankopplade. Offentliga aktörer behöver i större utsträckning arbeta över sektors- och sakområden. Samverkan mellan den lokala, regionala och den nationella nivån behöver förstärkas och fördjupas. Insatser för att minska klimatpåverkan, anpassa samhället till klimatförändringarna och stärka den biologiska mångfalden behöver samordnas.

Relaterat till Nulägesanalys 2024

Mål 6: Rent vatten och sanitet för alla, Mål 13: Bekämpa klimatförändringarna

Fundera över

- Hur arbetar Heby kommun för att minska klimatpåverkan och stärka biologisk mångfald?
- I vilka frågor behöver vi samarbeta med andra offentliga aktörer – lokalt, regionalt nationellt?
- Vilka intressekonflikter finns i vår kommun kring exempelvis transporter, markrättigheter, elledning etc.?

Ökad efterfrågan på kritiska resurser

Vårt välstånd i Sverige har byggts genom öppen handel och utbyte med andra länder. Som ett land i Europa är vi också beroende av import av råvaror då vi bara producerar tre procent av världens råvaror själva. Mycket talar dock för att vi nu går in i en period där förutsättningarna för handel mellan länder är mer oförutsägbara. Vi har under senare tid sett en bristande tillgång till resurser såsom läkemedel, konstgödsel och litium till bilbatterier. Vi har också sett att vår relativt stabila tillgång och användning av energi har förändrats. Den rådande globaliseringen har skapat en komplex väv av logistikkedjor som är känsliga för störningar.

Vi måste säkra tillgången

Privata och offentliga verksamheter behöver säkerställa tillgången till kritiska resurser. När alla inte kan få allt kommer svåra prioriteringar mellan olika samhällsintressen behöva göras. För att minska vårt beroende av kritiska resurser behöver vi högre grad producera, återanvända och cirkulera olika råvaror på hemmaplan eller inom EU.

Vi måste bygga ett starkt civilt försvar

Vi är alla medvetna om att säkerhetsläget har förändrats. Det innebär att Sveriges förmåga att hantera kriser måste stärkas. Här har vi som kommun en viktig roll att spela i att bygga ett starkt civilt försvar. Hälsa- och sjukvård, livsmedel och dricksvattenförsörjning, transporter och energiförsörjning är några av de viktiga samhällsfunktioner som är vårt ansvar. Vårt ansvar för att lagerhålla resurser som mat, reservdelar och medicinsk utrustning kommer också öka.

Relaterat till Nulägesanalys 2024

Mål 2: Ingen hunger

Fundera över

- Hur kan Heby kommun bidra till ett mer cirkulärt samhälle?
- Hur kan vi säkerställa mer stabila samhällstjänster i kommunen?

Fokus på Agenda 2030 – bara 4 år kvar

Sveriges regioner och kommuner är centrala aktörer i genomförandet av Agenda 2030 och omställningen mot en hållbar utveckling. Kompetensen kring hållbarhetsfrågor blir allt högre. Flera kommuner och regioner tar stora kliv i arbetet med att ställa om sina mål och arbetsprocesser. Utvecklingen går snabbt framåt. Samtidigt konstaterar regeringen att vi behöver öka takten med att ställa om till ett hållbart samhälle.

Hållbarhetsutmaningar i Sverige

Olika rapporter från Sveriges statistiska centralbyrå (SCB) visar att Sverige har ett gott utgångsläge och goda förutsättningar att nå de globala målen jämfört med många andra länder, men att flera utmaningar kvarstår för Sveriges del.

Dessa kan sammanfattas i tre övergripande punkter:

1. Den ekonomiska och sociala ojämlikheten minskar inte.
2. Flera nationella miljömål uppnås inte.
3. Våld och kränkningar minskar inte och mobbing ökar bland unga

Samordna och följ upp de globala målen för hållbar utveckling

Sverige har flera pågående initiativ som bidrar till både det nationella och det globala genomförandet av de globala målen för hållbar utveckling. Trots detta behöver vi intensifiera arbetet med att samordna och följa upp målen eftersom det fortfarande krävs åtgärder för att uppnå 60 av Agenda 2030:s delmål. Dessutom saknas data för 21 av delmålen för att man ska kunna bedöma om målen uppnåtts. Statistiska centralbyråns arbete med att samordna produktion, utveckling och att tillgängliggöra statistik och data långsiktigt behöver finansieras och säkerställas.

Folkligt stöd och engagemang en nödvändighet

Den genomgripande transformation av samhället som Agenda 2030 syftar till kommer att vara omöjlig att uppnå utan ett brett folkligt stöd och engagemang. Att öka stödet och engagemanget för agendan och därmed för transformationen kräver ett brett spektrum av insatser och en av de viktigaste är människors direkta möjligheter till dialog och inflytande. Idéer till lösningar behöver utvecklas, prövas och förankras bland aktörer och medborgare. En breddad diskussion där människor som i vanliga fall inte deltar i samtalet kommer till tals är nödvändig också för att ingen ska lämnas utanför. Motsvarande dialoger har förts i flera andra länder och pågår även på EU-nivå. Det här slår Sveriges samordnare för Agenda 2030 fast i utredningen *"Ett tydligare ledarskap för hållbar utveckling – hur*

vi med gemensamma krafter kan öka takten i omställningen och menar att en systematisk och breddad dialog med oss som kommun behöver genomföras för att vi ska gå över till en hållbar utveckling.

Krig och kriser försvårar arbetet

Klimatrelaterade kriser, eskalerande väpnade konflikter, covid-19-pandemin och nu Rysslands invasion av Ukraina försvårar genomförandet av Agenda 2030. De globala framsteg som världen har gjort under de senaste åren, exempelvis vad gäller ökad jämställdhet och förbättringar av mödrars och barns hälsa, har delvis suddats ut. För första gången på 20 år ökade andelen människor som lever i extrem fattigdom 2020 och vi ser att hungern ökar i världen.

I region Uppsala och Uppsala län

I arbetet framåt med att uppfylla Agenda 2030 och i arbetet med hållbarhet finns den Regionala utvecklingsstrategin, (RUS), Färdplan för hållbart län och ett antal uppdrag och lagar .

Regional utvecklingsstrategi

Agendans mål finns upptaget i den regionala utvecklingsstrategin (RUS). Beslut har tagits om att RUS ska vara länets regionala Agenda 2030-strategi. Det betyder att den ska bidra till att vi i länet arbetar i Agenda 2030-anda och att de globala målen fungerar som en kompass i vårt arbete.

Det regionala utvecklingsuppdraget kommer från riksdag och regering och sedan 2017 har Region Uppsala ansvar för att ta fram en RUS. RUS fokuserar på arbete inom områden som näringsliv, kompetensförsörjning och infrastruktur. Arbetet ska resultera i att länet ska vara attraktivt att bo och leva i och vara ett län för alla.

Färdplan för hållbart län

Färdplan för hållbart län har initierats av Länsstyrelsen. Arbetet är förankrat i miljö- och klimatrådet där Heby kommun har varit med både på tjänstepersonnivå och politisk nivå för att ta fram olika löften kring hållbarhet.

Nuläget i Heby kommun

Hållbarhetsenheten har genomfört en nulägesanalys som talar om för oss var Heby kommun befinner sig när det gäller möjligheter att nå de 17 målen inom Agenda 2030.

Nulägesanalys 2024 - en analys av nuläget i Heby kommun i förhållande till målen i Agenda 2030.

Nya och förändrade lagar och förordningar 2025

Under andra halvan av 2025 träder en rad nya lagar i kraft som påverkar oss och våra verksamheter direkt eller indirekt. Här presenteras en sammanfattning av de nya lagarna i korthet. Vill du ta del av dem i sin helhet och förstå detaljerna i dem hittar du dem i Sveriges Rikes Lag.

Ny socialtjänstlag 2025

1 juli 2025 trädde en ny socialtjänstlag i kraft. Den nya socialtjänstlagen ska ge socialtjänsten verktyg att jobba tidigt förebyggande och ge insatser på ett enklare sätt än idag. Lagen är en förutsättning för att socialtjänsten ska kunna ställa om och arbeta på ett sätt som är anpassat till dagens utmaningar och behov (otrygghet, segregation, unga som dras in i gängkriminalitet, desinformation och minskad tillit till socialtjänsten)

Enligt den nya lagen ska socialtjänsten:

- **arbeta mer förebyggande:** nå ut till människor innan problem uppstår eller växer. Man ska erbjuda snabbare och enklare insatser utan behovsprövning. <
- **arbeta mer utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet:** vi ska erbjuda hjälp som är baserad på bästa tillgängliga kunskap om vad som kan göra mesta möjliga nytta för individen.

Den nya socialtjänstlagen kommer kräva en del av oss som kommun och vi bör räkna med att resurser kommer krävas för den omställning som behöver göras. På Sveriges kommuner och regioners webbplats står att läsa:

"Socialtjänsten behöver också resurser att testa nytt, och kraft att hålla ut. För samtidigt som socialtjänsten ska ställa om till tidigt förebyggande arbetssätt. ska ordinarie verksamhet fortgå och invånare med stora och akuta behov få stöd. Socialtjänsten behöver bygga rälsen medan tåget rullar på".

Område *Barn och utbildning*

Skolans säkerhetsarbete i brottsförebyggande syfte stärks

Ändring: Skollagen (2010:800) och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Ikraftträdande: 1 juli 2025

I skollagen införs nya bestämmelser som ska trygga säkerheten för barn, elever och personal i förskolan och skolan, inklusive komvux. Förskolor och skolor ska ha beredskap för att hantera hot och allvarliga våldssituationer. Beredskapsplaner och beredskapsarbetet skyddas av sekretess. Förskolor och skolor ska också vidta åtgärder för att obehöriga personer inte ska komma in på förskolans eller skolans område när verksamheten pågår. Rektorer får besluta om att genomsöka elevers väskor om det behövs för att begränsa risken för brott, ordningsstörningar eller kränkningar eller för att upprätthålla säkerheten, men bara om det är proportionerligt. Om en elev misstänks för ett brott i skolan ska rektorn som huvudregel anmäla det till polisen.

Skolan ska förmedla vikten av att följa lagar och andra föreskrifter i samhället

Ändringar: Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, förordningen (SKOLFS 2010:250) om läroplan för specialskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall, förordningen (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall, förordningen (SKOLFS 2010:255) om läroplan för anpassade grundskolan, förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan, förordningen (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen och förordningen (SKOLFS 2013:148) om läroplan för anpassade gymnasieskolan, förordningen (SKOLFS 2018:50) om läroplan för förskolan.

Ikraftträdande: 1 augusti 2025

I läroplanerna för samtliga skolformer i skolväsendet görs det ett tillägg som förtydligar att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för att lagar och andra föreskrifter som gäller i samhället ska följas.

Ett nationellt professionsprogram införs för rektorer, lärare och förskollärare

Ändringar: Skollagen (2010:800) Ny förordning: Förordning (2025:280) om nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare

Ikraftträdande: 1 september 2025

Ett nationellt professionsprogram införs för att stärka kvaliteten i undervisningen och höja läraryrkets status och består av två delar, dels den nationella strukturen för kom-

petensutveckling för rektorer, lärare och förskollärare, dels det nationella meriterings-systemet för legitimerade lärare och legitimerade förskollärare. Kompetensutvecklingen ska vara relevant, stärka professionernas vetenskapliga grund och bidra till att utveckla undervisningens kvalitet. Det nationella meriteringssystemet ska innehålla fyra olika meriteringsnivåer. Skolverket ska efter ansökan besluta att en legitimerad lärare eller legitimerad förskollärare har uppnått en viss meriteringsnivå om läraren eller förskolläraren uppfyller villkoren för nivån.

Nytt statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder i skolväsendet

Ny förordning: Förordning (2025:718) om statsbidrag till säkerhetshöjande åtgärder i skolväsendet. *Ikraftträdande: 22 juli 2025*

För att stötta huvudmän i säkerhetsarbete i brottsförebyggande syfte införs ett nytt statsbidrag. Huvudmän inom skolväsendet kan söka bidraget och använda det till bland annat fysiska och tekniska åtgärder som syftar till att höja säkerheten och minska risken för brott.

Statsbidrag för fjärrundervisning i nationella minoritetsspråk

Ny förordning: Förordning (2025:359) om statsbidrag för fjärrundervisning i nationella minoritetsspråk SFS: 2025:359
Ikraftträdande: 1 juli 2025

Syftet med bidraget är att fler elever ska kunna få tillgång till fjärrundervisning i något av de nationella minoritetsspråken. Bidraget kan sökas av huvudmän i grundskola, anpassad grundskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola och anpassad gymnasieskola och får användas för fjärrundervisning som huvudmannen själv ordnar eller som köps in från en annan huvudman.

Stärkta och bemannade skolbibliotek

Ändring: Skollagen (2010:800) och bibliotekslagen (2013:801)
Ikraftträdande: 1 juli 2025

Ändringarna syftar till att stärka elevers tillgång till ändamålsenliga skolbibliotek. Elever i förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan ska som huvudregel ha tillgång till ett skolbibliotek på den egna skolan. Om det finns särskilda skäl, kan skolbiblioteket i stället få erbjudas på en annan skola eller på ett folkbibliotek. Skolbiblioteken ska vara bemannade så att ändamålen med skolbibliotek uppnås. Varje huvudman ska anstränga sig för att i första hand anställa personal som har en högskoleutbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap eller i andra hand en annan relevant högskoleutbildning.

Förskolan ska vara skärmfri

Ändring: Förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2018:50) om läroplan för förskolan. *Ikraftträdande: 1 juli 2025*

Forskning visar att små barn lär sig bäst i analoga miljöer. Förskolans läroplan ändras därför så att förskolan i huvudsak ska vara skärmfri för barnen. Det införs bland annat skrivningar som anger att endast analoga lärmaterial bör användas för barn under två år och för barn i övriga åldrar bör andra lärmaterial än analoga användas restriktivt. Dessutom görs ändringar för att ytterligare betona vikten av läsning och rörelse i förskolan och att utbildningen i förskolan ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Område Energi, klimat och miljö

Beslut om betydande miljöpåverkan

Ändringar: Miljöbalken med flera lagar och förordningar
Ikraftträdande: 1 augusti 2025

Det införs krav i miljöbalken och vissa sektorslagar, t.ex. väglagen, som bl.a. innebär att beslut om betydande miljöpåverkan i tillståndsärenden ska offentliggöras för allmänheten. Ändringar görs i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd och vattenverksamhetsförordningen (1998:1388). Ändringarna innebär bl.a. att tillsynsmyndigheten i ett beslut ska bedöma om en anmälningsskyldig verksamhet kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, att beslutet ska offentliggöras för allmänheten och att verksamheten inte får påbörjas förrän myndigheten bedömt att en sådan påverkan inte kan antas. Genom en ändring i miljöbalken förtydligas att miljöorganisationernas klagorätt omfattar beslut i frågan om en anmälningsskyldig verksamhet kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

Lättnader i strandskyddet – ett första steg

Ändringar: Lag om ändring i miljöbalken, lagen (1998:811) om införande av miljöbalken och plan- och bygglagen (2010:900)
Ikraftträdande: 1 juli 2025

Lagändringarna syftar till att skapa ett tydligare och mer ändamålsenligt strandskydd med bättre förutsättningar för att bygga bostäder och utveckla och driva företag i strandnära lägen. Ändringarna innebär bl.a. att generellt strandskydd inte längre ska gälla vid små insjöar och smala sträckor av vattendrag och inte heller vid vatten som anlagts efter den 30 juni 1975, att undantaget från strandskyddet för behov inom areella näringar förtydligas och utvidgas, samt att kommuner enkelt ska kunna besluta att ett upphävt strandskydd inte återinträder när en ny detaljplan antas.

Stöd till åtgärder för minskade utsläpp av kväveföreningar i jordbruket

Ny förordning: Förordning om stöd till åtgärder för minskade utsläpp av kväveföreningar i jordbruket SFS: 2025:655

Ikraftträdande: 8 juli 2025

Ett nytt investeringsstöd, det s.k. Kväveklivet, införs för att stödja jordbrukets insatser med att minska avgången av ammoniak och växthusgaser. Jordbruksverket ska administrera stödet som till exempel kommer kunna ges för investeringar i myllningsaggregat, tak över gödselanläggningar, surgörning och s.k. kvävesensorer som bidrar till en mer effektiv användning av kväve vid gödsling.

Område *Kommunen som arbetsgivare*

Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier

Ändringar: Brottsbalken, rättegångsbalken, offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förvaltningslagen (2017:900), offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641), skatteförfarandeförordningen (2011:1261)

Ikraftträdande: 2 juli 2025

Lagändringarna innebär bland annat ett utvidgat straffrättsligt skydd och skärpta straffskalor för våld eller hot mot tjänsteman, att förolämpning mot tjänsteman införs som ett nytt brott och ett uttryckligt stöd för att i vissa fall utelämna namn i underrättelser om beslut.

Stärkt skydd för vissa förtroendevalda och en tydligare intern kontroll i kommuner och regioner

Ändringar: Kommunallagen (2017:725)

Ikraftträdande: 1 juli 2025

Genom ändringarna införs en skyldighet för kommuner och regioner att förebygga att en förtroendevald utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld. Det gäller personer som fullgör ett förtroendeuppdrag på heltid eller betydande del av heltid, bland annat kommunal- och regionråd. Det tydliggörs även att den interna kontrollen i kommuner och regioner ska förebygga fel och oegentligheter i verksamheten.

Område Vård och omsorg

En ny förebyggande socialtjänstlag

Ny lag: Socialtjänstlag (2025:400) Ändringar: Ett stort antal lagar följdändras

Ikraftträdande: 1 juli 2025

Den nya lagen innebär att socialtjänsten ska arbeta mer förebyggande och fånga upp behov innan de blivit för stora. Socialtjänsten ska bl.a. arbeta för att förebygga och motverka brottslighet. Socialtjänsten ska bli lättare att nå och det ska vara lättare att få hjälp från socialtjänsten när det behövs. Socialtjänsten ska kunna erbjuda insatser snabbare genom att fler insatser kommer att kunna erbjudas utan individuell behovsprövning. Barns rättigheter stärks genom att lagen anpassas till Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Vidare kommer orosanmälningar om barn att bli sökbara. Socialtjänstens verksamhet ska bedrivas i enlighet med 42 (50) vetenskap och beprövad erfarenhet och kontinuerligt följas upp och utvecklas.

En ny socialtjänstförordning

Ny förordning: Socialtjänstförordning (2025:468) Ändringar: Ett stort antal förordningar följdändras

Ikraftträdande: 1 juli 2025

Den nya socialtjänstförordningen ersätter den nuvarande socialtjänstförordningen från 2001. Förordningen har en ny struktur och bestämmelserna är anpassade till den nya socialtjänstlagen. Det införs krav på personalens kompetens på hem för vård och boende. Med anledning av detta flyttas även vissa bestämmelser om föreståndarens respektive personalens kompetens från Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till socialtjänstförordningen. Det högsta belopp som kommunen tillåts ta ut i ersättning för uppehälle vid insatser av behandlingskaraktär indexeras upp till dagens penningvärde.

Område Övrigt

EU:s IPI-förordning och upphandlingslagstiftningen

Ändringar: Lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna, lagen (2016:1147) om upphandling av koncessioner och lagen (2010:1065) om kollektivtrafik.

Ikraftträdande: 1 juli 2025

Vissa ändringar görs i upphandlingslagstiftningen med anledning av EU:s IPI-förordning (Instrumentet för internationell upphandling – IPI). Förslagen innebär att leverantörers

rätt till rättsmedel tydliggörs i upphandlingslagarna när det gäller upphandlande myndigheters eller enheters felaktiga tillämpning av unionsrättsliga bestämmelser om offentlig upphandling. Det klargörs också att upphandlande myndigheters och enheters tillämpning av IPI-förordningens bestämmelser om upphandling ingår i tillsynsmyndighetens tillsynsområde.

Skärpta regler för brandfarliga och explosiva varor

Ändringar: Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, ordningslagen (1993:1617), förordningen (2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor

Ikraftträdande: 15 juli 2025

De nya reglerna syftar till att minska kriminellas tillgång till sprängmedel genom att förebygga och försvåra illegal hantering av brandfarliga och explosiva varor. Det brottsförebyggande perspektivet i tillståndsprövningen stärks. Möjligheten att återkalla och ändra tillstånd utökas. För att kommunerna ska få bättre tillsynsmöjligheter införs en anmälningsskyldighet för tillståndshavare gällande användning och tillfällig förvaring av explosiva varor. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) får en samordnande roll för kommunernas tillståndsverksamhet. MSB ges också ansvar för tillsyn över den kommunala tillstånds- och tillsynsverksamheten. Det genomförs också ändringar för att öka informationsutbytet mellan olika kommuner samt mellan kommuner och Polismyndigheten. Dessutom införs 19 (50) en ny bestämmelse om sekretess i tillsynsärenden för att förhindra att explosiva varor kommer till brottslig användning

Genomförande av tillgänglighetsdirektivet

Ny lag: Lag (2023:254) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet Ny förordning: Förordning (2023:676) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet

Ikraftträdande: 28 juni 2025

Lagen genomför Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (tillgänglighetsdirektivet). Lagen syftar till att undanröja hinder på den inre marknaden genom att öka tillgängligheten till produkter och tjänster, framför allt för personer med funktionsnedsättning. Vissa produkter och tjänster ska uppfylla vissa krav på tillgänglighet. De produkter som omfattas är bl.a. datormaskinvarusystem med generella användningsområden, viss terminalutrustning och läsplattor. Tjänster som omfattas är bl.a. e-handelstjänster, e-böcker och vissa passagerartransporttjänster. Skyldigheter läggs på tillverkare, tjänsteleverantörer, importörer och distributörer. Till vissa av bestämmelserna kopplas en sanktionsavgift om bestämmelsen har åsidosatts.

En moderniserad taltidningsverksamhet

Nya förordningar: Förordningen (2025:366) om en taltidningstjänst hos Myndigheten för tillgängliga medier
Ändringar: Förordningen (2010:769) med instruktion för Myndigheten för tillgängliga medier

Ikraftträdande: 1 juli 2025

Syftet med den moderniserade taltidningsverksamheten är att öka tillgången till nyheter och samhällsinformation för personer med synnedsättning eller annan läsnedsättning samt att stärka mediernas möjlighet att nå ut som taltidning. Den nya förordningen innehåller bestämmelser om Myndigheten för tillgängliga mediers taltidningstjänst, vilka medier som ska kunna ingå i tjänsten, mottagarutrustning och internetabonnemang för att ta del av innehållet i tjänsten och om stöd till taltidningar i tjänsten. Genom ändringen i myndighetens instruktion avvecklas taltidningsnämnden.

Gårdsförsäljning av alkoholdrycker

Ändringar: Alkohollagen (2010:1622)

Ikraftträdande: 1 juni 2025 och 1 juni 2031

Det införs en tidsbegränsad möjlighet till gårdsförsäljning av alkoholdrycker. För att få bedriva gårdsförsäljning krävs tillstånd. Tillstånd kan enbart beviljas småskaliga oberoende tillverkare. Gårdsförsäljning får vidare endast ske till konsumenter som deltar i ett kunskapshöjande besöksarrangemang som anordnats av tillverkaren. Försäljningen till varje enskild konsument får inte få överstiga 0,7 liter spritdrycker, tre liter vin, tre liter starköl och tre liter andra jästa alkoholdrycker vid samma besökstillfälle. Reformen ska utvärderas och de nya bestämmelserna om gårdsförsäljning ska gälla i sex år från ikraftträdandet.

**HEBY
KOMMUN**